

سیاسه تمان له باکوری عیراق سه رکه وتوو نه بوو . . .

مه مه د عه لی بیراند

و. له تورکییه وه: به کر شوانی

با کەس له کەس توره نه بێ و لیپرسراویتی نه خاته ئەستۆی ئەوانی تر. ئەو سیاسه تهی که تورکیا له قۆناغی پێش یاداشتنامه که وه ههتا ئەمڕۆ له مه ر باکوری عیراق په پیره وی کردوو، به سه رنه که وتووی به ئەنجام گه یشت. ئیمه ناتوانین ئەو ورده کاریانه تیگه ین که کێ ئەم سیاسه تانه ی دارشتوو و کێ جیبه جی کردوو و ئاشکراش نیه که داخۆ تا چ راده یه ک له فه رمانده یی ئەرکانی سوپاوه یان له وه زاره تی دهره وه سه رچاوه ی گرتوو، یان راستتر، رای گشتی له م لایه نه ی مه سه له که ئاگادار نیه. لیپرسراوی سیاسی له به رامبه ر ئیمه دا ته نیا حکومه ته، بۆیه ده بیته مه سه له که رووبه پرووی ئەو بکریته وه. تورکیا هه ر له سه ره تاوه نه ی توانی هه لئویستیکی هوشیارانه له مه ر باکوری عیراق بنوینی، هه ندی جار بیده نگ بوو و هه ندی جار زۆر قیڕاندی و ته نانه ت هه ره شه یشی کرد، له هه موویشی گرنگتر، نه ی توانی نیازه کانی واشنتۆن و مامه له ی کورده کان و ره وتی پێشهاته کان بخوینیته وه یان پێشبینی بکات. به واتایه کی تر، تورکیا سیاسه تیکی باشی له باکوری عیراق په پیره وه نه کرد و هه ندیک جار له ناکاوی و هه ندی جاری تر زیاده رپۆیی به هه لئویستییه وه دیار بوو و به گشتیش به چاوی دوژمنه وه له کورده کانی پروانی و به ته واویش له بن چاویلکه ی ئاسایشه وه سه یری رووه داوه کانی کرد. بینه را که تاکه ئامانج به هیزکردنی به ره ی تورکمانی و په روه رده کردنی و ئەگه ر پێویست بکات چه کدار کردنیته بۆ ئەوه ی قسه ی تورکیا له باکوری عیراق بیخوات. کاتیک ره وشه که به مجۆره چوو په یشه وه، ده سپیشخه ری له ئاسایشپارێزه کان و تیمه تایبه ته کانمان له باکوری عیراق سه نه رایه وه. ئەم هه لئویسته ی تورکیا هه ر له سه ره تاوه دوو هۆی هه بوو، یه که میان و هه ره گرنگیان کۆنترۆل کردنی چالاکیه کانی پ. پ. ک و دووهمیشیان سه پاندنی فاکتۆری تورکمان به شیوه یه کی به هیز له ناو کورده کاند، به لām به داخه وه ولاته که مان نه ی توانی کارته کان به راستی به کار به ینی. لیپرسراوانی تورک کاتیک نه یانتوانی ره وتی پێشهاته کان بخوینه وه و له ده سه لاتی ئەمه ریکا تیغه گه یشتن و نه یانزانی چی بکه ن، زۆر به به رزیه وه نیشته وه و به سوربوونه وه له سه ره وه سه یری خواره دیان ده کرد و ده یانوت "ئیمه هیلگه لی سور" مان هه یه. ره خنه له ئەمه ریکایه کان ده گرین، به لām "ئه وانمان که سیاسه تی باکوری عیراق داده رپێژن" ئەوه نده قسه و لیډوانی نابه جییان کرد و هینده زیاده رپۆییان کرد به جۆرێ وینه یه کی زۆر هه له یان لای رای گشتیمان خولقاند و وایانزانی که ده بیته سه به رته به باکوری عیراق پرسیار له ئیمه بکری. هه روه ها لیډوانی وه ها راگه یه نرا که به ئاشکرا کورده کانی په شوکاند و ئەوانیش هانایان بۆ ئەمه ریکا برد و وتیان: "هانامان بۆ هینان له تورکه کان رزگارمان بکه ن". تورکیا به لیډوانی ناپیویست و ره فتاری زۆر هه له و به ده ستی خۆی، کاریگه ری خۆی له باکوری عیراق لاواز کرد. ده ستگرتنی تورکمانه کانی باکوری عیراق له لایه ن تورکیا وه سیاسه تیکی زۆر به جی بوو، به لām گرفته که له و شیوازانه وه سه رچاوه ده گری که بۆ ئەو مه به سه ته گرتمان به ر. هه ندی کار هه یه که ناگری به زۆر به که سانی تری بکه ین و هه موو شتیکی شیواز و لایه نی نه ینی و کارامه یی خۆی هه یه. ئینگلیزه کان و ئەمه ریکایه کانیش هه مان گه مه به رپۆیه ده به ن، به لām ئەوان به جۆرێک کاره که ده که ن که به هیه ج جۆرێک به روویانه وه دیار نه بیته و هیچیش باسی لپوه ناکه ن. له ئاکامی هه موو ئەم لینه هاتووییه چی روویدا؟

۱- به ره ی تورکمانی که ئیمه پشتیوانی لی ده که ین، هه م له باکوری عیراق و له عیراق به گشتی هه لی خۆی بۆ کاریگه ر بوون به ته واوی له ده ست دا، ته نانه ت کار گه یشته ئەوه ی که سه روکی

- رېكخراوئىكى سقىلى توركمانى به ناوى سۆنگول چاپوك بۆ ئهنجومهنى دهسهلاتى عىراق ههلبژيردرا.
- ۲- له ههريمهكه مۆرى "ئهسىپى تهروارده-ترؤيا" نرا به بهرهى توركمانيهوه و له ههموو چالاكيهكان دوور خرايهوه.
- ۳- كۆمهلهكانى ترى توركمانيش لهبهروهوه خۆيان له چالاكيهكانى بهرهى توركمانى دوور دهخهنهوه.
- ۴- سوپاى توركيا ناچار كرا كه ههموو چالاكيهكانى خۆى له باكورى عىراق به ئههمهريكاييهكان رابگهيهنى.
- ۵- لهگهڵ ئهه پيشهاتهى دواييدا گوشارهكانى سه ر. پ. ك. ك تا رادهيهكى بهرچاو كهه بۆوه. له ئاكامدا ههه توركيا و به رېژهيهكى زياتریش توركمانهكان زيانيان ليكهوت. ئهگهه رسياسهت رادهستى كهسانى نهزان بكري، كار بهه ئاكامه دهگات.

سه رچاوه: رۆژنامهى حوريهت ۲۰۰۳/۷/۱۷